

УДК 007 : 304 : 070

ПОНЯТТЯ ОНЛАЙН-МЕДІЙ В МЕДІА-ДОСЛІДЖЕННЯХ

Ірина Рєвунова

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: irinarevunova@gmail.com*

У статті розглянуто термінологічну базу й підходи до визначення поняття онлайн-медій. Обґрунтовано доцільність уживання термінів «онлайн-медії», «інтернет-ЗМІ», «мережеві ЗМІ» тощо.

Ключові слова: інтернет-журналістика, інтернет-ЗМІ, мережеві медії, медіа-дослідження, онлайн-журналістика, онлайн-медії.

У період становлення інформаційного суспільства, у якому, за визначенням комісії Європейського Союзу, «діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку» [Цит. за: 8, С. 186] особливого значення набуває інформація, а технології її передачі розвиваються надшвидкими темпами. Якнайкраще інформаційні запити користувачів у добу інформаційного суспільства здатні задовольнити нові медії, що поєднують у собі традиційні засоби передачі повідомлення з інтерактивними й мультимедійними технологіями, властивими лише цьому типу ЗМК. Нині існує чимало трактувань і підходів до визначення новітніх медій, відтак актуальним є з'ясування термінологічних меж поняття онлайн-нових медій.

Об'єктом статті є медіа-дослідження в галузі інтернет-журналістики.

Предмет статті — термінологічний апарат дослідження онлайн-нових медій.

Мета статті — схарактеризувати стан розробки термінологічного апарату, що вживається на позначення онлайн-медій.

Реалізація поставленої мети потребує розв'язання таких завдань:

- виокремити основні терміни, якими позначають онлайн-нові медії зарубіжні й вітчизняні дослідники;
- обґрунтувати доцільність уживання терміна «онлайн-медії» або «онлайн-нові медії» на позначення засобів масової комунікації, що функціонують в інтернеті в режимі реального часу.

Питання інтернет-медій розглядають у своїх працях чимало українських (І. Артамонова, Л. Городенко, В. Іванов, Б. Потятиник, В. Різун, М. Чабаненко, І. Шкляр), західних (Дж. Гол, Е. Кінг, Р. Крейг, Р. Реддік, Е. Скотт) та російських (О. Вартанова, Я. Засурський, О. Калмиков, В. Кіхтан, Л. Коханова, К. Лазуткіна, М. Лукіна, С. Машкова, Є. Прохоров, І. Фомічева) дослідників.

Проте єдиного підходу до термінологічного означення медій, що функціонують у мережі, немає. Одні науковці чинні терміни вживають як синоніми, інші заважають деякі семантичні відмінності як між поняттями «інтернет-ЗМІ», «онлайн-медії», «мережеві медії» тощо, так і між поняттями «ЗМІ», «ЗМК» та «мас-медіа».

Західні медіа-дослідники й журналісти-практики помітно тяжіють до використання термінів «онлайн-журналістика» й «онлайн-медії» й зазначають, що пошук у Google за ключовими словами «Online Journalism» дає близько 30000 результатів, а на сервісі Google Книги можна знайти близько 2500 назв, що містять «Online Journalism» [16].

Британський дослідник Дж. Гол уживає популярні в західних медіа-дослідженнях терміни «онлайнова журналістика» та «онлайн-медії», підкреслюючи їх «здатність подавати новини в реальному або в стиснутому часі» [1]. Поруч з ними, науковець наводить і поняття «інтерактивні ЗМІ», що свідчить про акцентування на інтерактивності як одній з ключових характеристик онлайн-нових медій.

Термін «онлайн-журналістика» вживає й Р. Крейг у книзі «Online Journalism: Reporting, Writing, and Editing for New Media», українське видання якої має назву «Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ» [7]. Тут бачимо цілковите ототожнення понять «онлайн-журналістика» й «інтернет-журналістика», а також «медіа» й «ЗМІ».

Зарубіжні дослідники часто вживають термін «digital media» [14; 15], який українською дослівно перекладається як цифрові медії й акцентує увагу на електронній природі мережевих ресурсів. Однак такий термін уважаємо не надто вдалим, оскільки поняття «цифрові» більш широке, ніж поняття «інтернет» і може позначати також телепрограми, електронні книжки тощо.

У російському середовищі медіа-дослідників найчастіше послуговуються поняттям «інтернет-ЗМІ» й у переважній більшості випадків уживають усі існуючі терміни на позначення медій в інтернеті як синоніми.

Так, російський науковець О. Калмиков застосовує наступні поняття:

- вебвидання — «гіпертекстовий інтерактивний ресурс (сайт, розділ сайту, портал, сукупність сайтів, пов'язаних перехресними посиланнями, форум, соціальна мережа), який є частиною глобального інформаційно-комунікативного простору з розміщеними на ньому (періодично або аперіодично) матеріалами журналістського характеру»;
- інтернет-ЗМІ — «професійне вебвидання, як правило, новинного характеру»;
- вебверсія ЗМІ — «вебвидання з контентом, що підготовлюються немережевим ЗМІ, і розширене за рахунок додаткових матеріалів» [5, С. 60].

Такий підхід розмежовує інтернет-медії, які існують виключно в мережі (інтернет-ЗМІ за визначенням О. Калмикова) й інтернет-версії традиційних ЗМІ, проте науковець синонімізує веб-, мережеві й інтернет-ЗМІ, не згадуючи при цьому про онлайн-медії.

В. Кіхтан вживає як тотожні поняття «інтернет-журналістика» й «онлайн-журналістика». Однак дослідник не відокремлює медії, що функціонують в інтернеті, від мережевих версій традиційних ЗМІ [6].

Одними з перших в Україні почали розробляти теорію інтернет-журналістики В. Іванов, В. Різун, які запропонували термін «комп'ютерна жур-

налістика». В. Іванов підкреслює технічну складову процесу комунікації в мережі, зазначаючи, що «важливою особливістю процесу масового спілкування є використання машин, технологічних процесів, різних технічних пристосувань, що дають можливість швидко збирати, опрацьовувати, випускати й розповсюджувати інформацію в масовому масштабі на великій території майже одночасно» [4].

Такий підхід до визначення мережевих медій був доречним наприкінці 1990-х років, проте нині він втрачає свою актуальність. По-перше, за даними дослідження компанії GFK Ukraine, у 2012 році 10% українців користувалися мобільним інтернетом, 80% з яких при цьому виходили в мережу через мобільний телефон [13], а в першій половині 2013 року частка мобільного інтернету складала вже 12,6% [9]. 40% користувачів мобільного інтернету переглядали на своїх пристроях новини [12]. У світі ж мобільний інтернет у 2013 році складає 17,4% усього інтернет-трафіку [17]. Крім того, спостерігається тенденція до невинного зростання кількості абонентів, які підключаються до мережі через мобільні пристрої. По-друге, комп'ютери застосовуються не лише для створення контенту інтернет-медій: редакція будь-якого традиційного ЗМІ використовує в своїй роботі комп'ютерну техніку. Відтак, називати онлайнві медії комп'ютерними сьогодні вважаємо недоцільним.

Б. Потятиник виокремлює поняття «онлайнвий ресурс» — «загальне означення мережевих об'єктів, до яких належать інтернет-видання, індивідуальні авторські проекти, блоги, інтернет-радіо та інтернет-ТБ, новинні агрегатори, дайджести й інші елементи інтернет-медій» [10, С. 177]. На думку науковця, онлайнвий ресурс або інтернет-ресурс — широке поняття, у межах якого існують І-ЗМІ — «засоби масової інформації, які складаються з новинно-аналітичних, довідкових та рекламних інтернет-ресурсів» [10, С. 178]. Разом з тим дослідник вважає цілком природним уживання терміну «інтернет-видання» відносно широкого кола веб-сайтів, що подають новинні, аналітичні матеріали й коментарі [10, С. 178].

М. Чабаненко обґрунтовує вживання поняття «інтернет-видання» й дає його визначення: «на термінологічному рівні доцільніше вживати поняття «Інтернет-ЗМІ» та «Інтернет-видання» як синонімічні. Інтернет-видання — це не просто електронне видання, розміщене в мережі, а особливий тип видання, обов'язково розроблений на основі окремого веб-сайту» [11]. Крім того, дослідниця розробляє критерії віднесення того чи іншого веб-ресурсу до категорії інтернет-видань.

Л. Городенко наполягає на використанні прикметника «мережевий» на означення медій, які існують в інтернеті. Дослідниця вважає, що «означальний прикметник мережевий якнайточніше та найвичерпніше охоплює усю сукупність медіа, середовищем існування яких є мережеві структури» [3, С. 40]. Такий підхід є цілком виваженим і доцільним у разі, коли необхідно підкреслити належність медій до всесвітньої мережі. На думку Л. Городенко, мережеві медії слід визначати як «новий тип носіїв інформації, першочергово орієнтований на інтернет, що враховує нюанси нової журналістики» [2, С. 70], на відміну від медій в інтернеті — інтернет-версій традиційних ЗМІ.

Як зрозуміло із проаналізованих праць, єдиного терміна на позначення онлайнвих медій, який би був прийнятий усіма науковцями в усіх країнах, не існує. Одні дослідники не диференціюють більшість відомих термінів, уживаю-

чи їх у якості синонімів, інші надають перевагу одному, обстоюючи доцільність використання саме його.

Відтак, поняття «інтернет-медіі», «веб-медіі», «мережеві медіі», «онлайн-медіі» вважаємо такими, що мають деякі відмінності в семантиці. Мережеві та інтернет-медіі характеризуються місцем свого існування в мережі, веб-медіі конкретизують: означувані медіі функціонують у сегменті інтернету, відомому як світове павутиння або WWWeb. На цьому тлі відокремлюємо поняття онлайн-медіі, яке, окрім зазначення безпосереднього зв'язку з інтернетом, вказує на ключову характеристику цього типу медіі — роботу в режимі реального часу, тут і зараз. Саме цей термін, на нашу думку, найбільш влучно характеризує специфіку досліджуваного типу медіі. Однак, беручи до уваги традиційне застосування названих термінів на позначення одного й того самого явища, вважаємо можливим і навіть виправданим уживання названих вище понять у якості синонімів.

Щодо ототожнення або ж розмежування понять «ЗМІ», «ЗМК» та «медіі», а також доцільності їх застосування до онлайн-ресурсів варто зазначити наступне. Поняття засобів масової інформації, яке було чи не єдиним у тоталітарному суспільстві й підкреслювало інформаційну й пропагандистську функції журналістики, у добу становлення інформаційного суспільства може використовуватися як стале й звичне, однак не може сповна характеризувати завдання мережевих ресурсів. Більш влучним є поняття засобів масової комунікації, яке характеризує комунікативну функцію журналістики в інтернеті. Дійсно, сьогодні в інтернеті користувач не є пасивним споживачем інформації. Він сам продукує контент, долучається до творення інформаційних потоків, комунікуючи таким чином з іншими користувачами. Проте, окрім інтерактивності, що виявляється перш за все в залученні аудиторії до процесу комунікації й стиранні меж між комунікатором і комунікантом, інтернет-ресурсам властиві й інші суттєві риси — гіпертекстовість і мультимедійність. Тому найдоцільнішим терміном, який слід уживати на позначення журналістської продукції в мережі, вважаємо термін «медіі».

Отже, доходимо таких висновків:

1) У зарубіжних і українських медіа-дослідженнях існує значна кількість термінів, що використовують у застосування до одного явища — нових медіі, які провадять свою діяльність в інтернеті. Єдиного терміна наразі немає.

2) Терміни «інтернет-медіі», «веб-медіі», «мережеві медіі», «онлайн-медіі», не зважаючи на певні значеннєві відмінності, доцільно вважати синонімічними.

3) З огляду на специфіку роботи новинних ресурсів, котрі не є інтернет-версіями традиційних ЗМІ, термін «онлайн-медіі» постає таким, що найбільш точно характеризує цей сегмент системи соціальних комунікацій.

-
1. Гол Дж. Онлайн-журналістика / Джим Гол / Пер. з англійської Нестеренко Г. А. — К. : К.І.С., 2005. — 344 с.
 2. Городенко Л. М. Класифікація новітніх медіа / Л. М. Городенко // Наукові записки Інституту журналістики : науковий збірник. — 2012. — Т. 49. — Жовтень–грудень. — С. 69–75

3. Городенко Л. М. Новітні медіа: термінологічно-когнітивний дискурс / Л. М. Городенко // Українське журналістикознавство. — 2011. — Вип. 12. — С. 36-40
4. Іванов В. Ф. Комп'ютерні мас-медіа на межі століть / В. Ф. Іванов // Актуальні питання масової комунікації. — 2002. — Вип. 3, ч. 1. — С. 41-43.
5. Калмыков А. А. Интерактивная гипертекстовая журналистика в системе отечественных СМИ : науч. изд. / А. А. Калмыков. — Москва, 2009 — 84 с.
6. Кихтан В. В. Информационные технологии в журналистике / В. В. Кихтан. — Ростов н/Д : Феникс, 2004. — 160 с.
7. Крейг Р. Интернет-журналистика: работа журналиста і редактора у нових ЗМІ / Р. Крейг ; пер. з англ. А. Іщенко. — К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. — 324 с.
8. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції : навч. Посібник / В. А. Ліпкан, М. Ю. Максименко, В. М. Желіховський. — К. : КНТ, 2006. — 280 с.
9. Мобільним інтернетом користуються вже понад 12% українців, а мобільки є у 90% [Електронний ресурс]. — Режим доступу : URL : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/mobilnim_internetom_koristuyutsya_vge_ponad_12_ukraiintsiv_a_mobilki_e_u_90_1833212_29.09.2013
10. Потятиник Б. В. Інтернет-журналистика : навч. посібник / Б. В. Потятиник. — Львів : ПАІС, 2010. — 246 с.
11. Чабаненко М. В. Модель інтернет-видання як складової одиниці системи ЗМІ / М. В. Чабаненко [Електронний ресурс]. — Режим доступу : URL : http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Dtr_sk/2010_2/files/SC210_20.pdf_29.09.2013
12. Яровая М. Глеб Вышлинский, GfK Ukraine: «15% респондентов совершали покупки онлайн с мобильных телефонов» / М. Яровая [Електронний ресурс] — Режим доступу : URL : http://ain.ua/2013/05/24/125362_29.09.2013
13. Яровая М. Глеб Вышлинский, GfK Украина: «Как меняется профиль и потребности украинских интернет-пользователей» / М. Яровая [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://ain.ua/2012/10/29/100132_29.09.2013
14. Kevin Kawamoto Digital Journalism: Emerging Media and the Changing Horizons of Journalism [Електронний ресурс] — Режим доступу : URL : http://www.google.com.ua/books?id=dG9vHwHyDFUC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false_29.09.2013
15. Ashley Packard Digital Media Law [Електронний ресурс] — Режим доступу : URL : http://books.google.com.ua/books?id=yV_BRg73JhcC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false_29.09.2013
16. The Handbook of Global Online Journalism / Edited by Eugenia Siapera, Andreas Veglis [Електронний ресурс] — Режим доступу : URL : http://books.google.com.ua/books?id=zYeHvtV0tLIC&printsec=frontcover&hl=uk#v=onepage&q&f=false_29.09.2013

17. Zoe Fox 17.4% of Global Web Traffic Comes Through Mobile [Електронний ресурс] — Режим доступу : URL : <http://mashable.com/2013/08/20/mobile-web-traffic/> 29.09.2013.

ONLINE MEDIA CONCEPTS IN MEDIA RESEARCH

Iryna Rievunova

Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, Lviv, 79044, Ukraine

E-mail: irinarevunova@gmail.com

The terminological deals and the approaches in the online media definition are base in the article. The feasibility of using the terms «online media», «internet media», «network media» and so on was analyzed.

Key words: internet journalism, internet media, network media, media research, online journalism, online media.

ПОНЯТИЕ ОНЛАЙН-МЕДИА В МЕДИА-ИССЛЕДОВАНИЯХ

Ирина Ревунова

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, Львов, 79044, Украина

E-mail: irinarevunova@gmail.com

В статье рассмотрены терминологическая база и подходы к определению понятия онлайн-медиа. Проанализирована целесообразность употребления терминов «онлайн-медиа», «интернет-СМИ», «сетевые СМИ» и других.

Ключевые слова: интернет-журналистика, интернет-СМИ, сетевые медиа, медиа-исследования, онлайн-журналистика, онлайн-медиа.

Стаття надійшла до редколегії 02.10.2013

Прийнята до друку 14.10.2013